

В. П. Нагірна

Географія АПК

ГЕОГРАФІЯ АПК – галузь економічної і соціальної географії, що вивчає агропромисловий комплекс (АПК) у територіальному аспекті: закономірності розвитку, структура, форми зосередження виробництва і відмінності. Г. АПК включає розміщення і взаєморозташування його гол. сфер: с. госп-во, що формує сировинну ланку АПК (виробництво зерна, цукр. буряків, соняшнику, плодів та овочів, м'яса й молока та ін.); перероблення с.-г. сировини за видами виробництва – цукру-піску, борошна, плодоовоч. консервів, олії, м'ясної та молоч. продукції тощо (осн. центри, їх сировинні зони, форми госп. діяльності); заготівля, зберігання, транспортування і реалізація продукції АПК; виробництво засобів агропром. виробництва, його обслуговування (виробництво с.-г. машин і обладнання для перероб. промисловості, виробництво засобів захисту рослин, інформ., наук., освітні, рекламні, консалтингові види діяльності). В основі територ. організації АПК лежать такі принципи: розміщення виробництва с.-г. продукції та її пром. перероблення в р-нах з найбільш сприятливими природ. й екон. умовами; тяжіння до великих систем розселення – мас. споживача агропродовольчої продукції. На територ. організацію АПК впливають природні умови, можливості їх використання для виробництва с.-г. сировини, наявність матеріал.-тех. засобів для її пром. перероблення, інфраструктурне освоєння території та комунікац. мережа, концентрація споживачів. У зв'язку з переходом до ринк. системи господарювання об'єктом вивчення Г. АПК стали також агропродовольчі ринки. Г. АПК в розрізі конкрет. регіонів вивчає: конкурентні переваги території (регіону) щодо розвитку АПК у системі територ. поділу праці; природно-геогр. та екон. чинники територ. диференціації АПК; структуру, спеціалізацію і розміщення АПК та його складників співвідносно з природно-ресурс. потенціалом з урахуванням НТП, глобалізації виробництва; зміни у територ. організації АПК в умовах ринк. перетворень; регіонал. відмінності в розвитку АПК і формування агропродовольчих ринків; експорт. потенціал АПК і напрями зовн.-екон. діяльності держави та її регіонів.

Осн. розділами Г. АПК є географія рослинниц.-пром. і тваринниц.-пром. комплексів. В основі територ. організації рослинниц.-пром. комплексів лежить принцип зональності природ. умов, залежності від ґрунт.-клімат. чинників. Тваринниц.-пром. комплекси меншою мірою пов'язані з природ. зонал. відмінностями. Вони зосереджені не лише в р-нах зі

сприятливими природ. умовами для польового кормовиробництва, а й з орієнтацією на лукопасовищні угіддя, розвиток комбікорм. промисловості, наявність відходів підприємств, що переробляють с.-г. сировину (цукр., спирт. тощо).

Зональність у розміщенні АПК зумовлює формування спеціаліз. р-нів і зон. В Україні сформувалися зони цукробурякового, олієжирового виробництва, р-ни – плодоовочеві, виноградовиноробні, молочнопромислові тощо. Крім зональних, виділяють приміські АПК. Вони зосереджені поблизу великих міст, зорієнтовані на мас. споживача, залежать від попиту на агропродовольчу продукцію, спеціалізуються передусім на виробництві малотранспортабел. продукції (плодоовочевої, м'ясо-молочної). Приміські АПК мають тенденцію до зменшення за рахунок підвищення ролі зонал. АПК. Г. АПК зазнає змін внаслідок ринк. перетворень в аграр. сфері та розвитку нових форм господарювання. У зернопром. підкомплексі значно зросла концентрація посівів зерн. культур у регіонах з найбільш сприятливими природ. умовами – степ. (Дніпроп., Донец., Запоріз., Кіровогр., Микол., Одес. обл.) і лісостеп. (Хмельн., Харків., Вінн., Полтав. обл.). Останнім часом скоротилося виробництво цукр. буряків і цукру, однак розширилися межі цукробуряк. зони за рахунок менш сприятливих степ. р-нів (Дніпроп., Микол., Одес., Запоріз., Херсон. обл.). Посилилася роль олієжирового підкомплексу, розширився ареал виробництва насіння соняшнику і в традиц. степ. регіонах (Дніпроп., Донец., Микол., Одес., Кіровогр., Запоріз., Херсон. обл.), і в тих, що не мають достатньо сприятливих умов для товар. виробництва цієї культури (Хмельн., Чернів., Черніг. обл.). У тваринниц.-пром. комплексах значно знизилася територ. концентрація виробництва через скорочення поголів'я, зменшення його продуктивності та обсягів виробництва сировини. Найбільший спад у тваринниц.-пром. комплексах спостерігається у пд. та сх. регіонах (Кіровогр., Дніпроп., Запоріз., Микол., Херсон., Полтав. обл.), в яких раніше були зосереджені великі спеціаліз. господарства пром. типу; менший спад виробництва – у тваринниц.-пром. комплексах Поділля, Зх. України. Інтенсивніше розвиваються тваринниц.-пром. комплекси приміського типу у Київ., Донец., Львів., Одес., Харків. обл., традиц. спеціаліз. р-нах Прикарпаття та Поділля, Черкас. і Черніг. обл.

Рекомендована література

1. Территориальная организация агропромышленных комплексов. К., 1985;
2. Нагірна В. П. Тваринницько-промисловий комплекс України (територіальна організація і природокористування). К., 1995;
3. Пістун М. Д., Гуцал В. О., Провотар Н. І. Географія агропромислових комплексів. К., 1997;
4. Агропромисловий комплекс України. Стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформ.-аналіт. зб. К., 2002. Вип. 5;
5. Трансформація структури господарства України: Регіон. аспект. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Географія АПК / В. П. Нагірна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-29109>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).